

Levensverzekeraar en vennootschapsbelasting

De fiscale resultaatbepaling bij levensverzekeraars in Nederland

Prof. Dr. A. Oosenbrug

Dit artikel geeft een samenvatting van het onder bovenstaande titel uitgebrachte proefschrift. Dit proefschrift werd door de auteur op 1 juni 1993 verdedigd ter verkrijging van de graad van Doctor aan de Rijksuniversiteit te Leiden. Doel van het proefschrift was het aan een 'multidisciplinair' onderzoek onderwerpen van de in Nederland plaatsvindende heffing van winstbelasting van levensverzekeringsbedrijven. Uitgaande van de fiscaal-juridische wetenschap, is mede op basis van de bedrijfseconomische en de verzekerings-technische wetenschap, de in Nederland bestaande fiscale wet- en regelgeving voor levensverzekeringsmaatschappijen aan een totaalbeoordeling op consistentie en theoretische verdedigbaarheid onderworpen. Door een systematische analyse vanuit de verschillende disciplines ontstaat een beter inzicht in de (theoretische) aanvaardbaarheid van de thans bestaande constellatie op het vlak van de fiscale resultaatbepaling bij levensverzekeringsmaatschappijen.

1 Inleiding

Nederlandse levensverzekeraars worden geconfronteerd met uit drie verschillende bronnen voortvloeiende normen voor de resultaatbepaling. Aangezien er bij elk van deze bronnen sprake is van het nastreven van andere doelstellingen, bestaan er daarbij (belangrijke) accentverschillen. De fiscale normen leiden tot een primair objectief en operationeel bruikbaar resultaatbegrip. Bij het bedrijfseconomische resultaatbegrip neemt het

getrouwheidselement daarentegen een belangrijke plaats in. Ten slotte wordt het verzekeringstechnische resultaatbegrip juist weer gedomineerd door het voorzichtigheidselement. Hierdoor sluiten de verschillende categorieën van normen noodzakelijkerwijs niet zonder meer op elkaar aan. Desondanks kunnen binnen het kader van het ene resultaatbegrip ontwikkelde normen wel degelijk bruikbaar zijn bij het nader inhoud geven aan één der andere resultaatbegrippen.

2 Juridische context voor de fiscale resultaatbepaling bij levensverzekeringsmaatschappijen in Nederland

Op basis van de krachtens de Wet toezicht verzekeringbedrijf (WTV) voor verzekeraars vereiste rechtsvorm, zijn primair de bepalingen van de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 (Wet Vpb 1969) van belang voor de belastingplicht van levensverzekeraars. Uit de bedoelde bepalingen volgt, dat een levensverzekeraar – afgezien van uitzonderingsgevallen – subjectief belastingplichtig is voor de Wet Vpb 1969.

Met betrekking tot de objectieve belastingplicht vervult de Wet op de inkomstenbelasting 1964 (Wet IB 1964) een belangrijke rol als (secundair-

Prof. Dr. A. Oosenbrug, registeraccountant, actuaaris AG, studeerde Bedrijfseconomie, Accountancy en EDP-accountancy aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en actuariële wetenschappen aan de Vrije Universiteit en de Universiteit van Amsterdam. Thans directeur Interlloyd Levensverzekering Maatschappij NV en vanwege de Stichting Moret Fonds bijzonder hoogleraar Verslaggevings- en waardeeringsvraagstukken van het verzekeringbedrijf aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

re) rechtsbron. Mede op grond daarvan geldt, dat levensverzekeringresultaten in de meest ruime zin des woords objectief belastingplichtig zijn voor de Wet Vpb 1969.

In Nederland gevestigde levensverzekeraars zijn – voor hun externe verslaglegging – onderworpen aan Titel 9 Boek 2 BW, welke de belangrijkste bedrijfseconomische normen inzake de resultaatbepaling bevat. Blijkens de jurisprudentie vervullen deze bedrijfseconomische normen tevens een functie binnen het kader van de fiscale resultaatbepaling. Alhoewel er sprake is van een autonoom fiscaal resultaatbegrip, dat op zijn eigen merites moet worden beoordeeld, fungeert de bedrijfseconomie daarbij dus wel als normatief hulpmiddel.

De verzekeringstechnische normen inzake de wijze van resultaatbepaling zijn gebaseerd op de in de WTV opgenomen toezichtswetgeving. In Nederland vervullen de jaarlijks door verzekeraars bij de Verzekeringskamer in te dienen verslagstaten een belangrijke rol bij de uitoefening van dat toezicht. De daarmede verband houdende resultaatbepalingsnormen vervullen op grond van de door de *Hoge Raad* (HR) gegeven invulling van het begrip goed koopmansgebruik evenwel geen *directe* rol bij de fiscale resultaatbepaling. Wel is er nog op *indirecte* wijze sprake van enige fiscale relevantie. Krachtens artikel 2:399, lid 3 BW volgt de bedrijfseconomische resultaatbepaling namelijk op essentiële punten de verzekeringstechnische. Hierdoor zijn de verzekeringstechnische normen alsnog op indirecte wijze fiscaal relevant.

Door het in principe uiteenlopende karakter van de bedrijfseconomische en de verzekeringstechnische resultaatbepaling, is de aldus ontstane grondslag echter wel van oneigenlijke aard. Daarnaast leidt een en ander tot een onderwaardering van het belang van een specifiek verzekeringstechnische inbreng bij het beoordelen en het verder ontwikkelen van het fiscale resultaatbegrip. Het verdient dan ook aanbeveling dit resultaatbegrip zodanig bij te stellen, dat daarbinnen een zelfstandige plaats wordt ingeruimd voor de verzekeringstechnische normen.

3 Fiscale grondslagen van de resultaatbepaling

In de door artikel 9 Wet IB 1964 gegeven algemene grondslag van de fiscale resultaatbepaling neemt het begrip goed koopmansgebruik een essentiële plaats in. Daarnaast worden in dit artikel evenwel tevens het non-manipulatie- en het bestendigheidsbeginsel geformuleerd.

De gangbare interpretatiemethoden in enge zin geven geen uitsluitend omtrent de nadere invulling van het begrip goed koopmansgebruik. Kan al uit een systematische wetsinterpretatie worden afgeleid,

- dat de wijze van fiscale resultaatbepaling niet in strijd mag zijn met enig voorschrift der belastingwetgeving, en
 - dat de wijze van fiscale resultaatbepaling geen afbreuk mag doen aan de algemene opzet of een beginsel van de belastingwet om welke toepassing het gaat,
- uit de casuïstiek (BNB 1957/208) volgt bovendien,
- dat de wijze van fiscale resultaatbepaling overigens in overeenstemming moet zijn met hetgeen de bedrijfseconomische theorie leert omtrent de juiste wijze van resultaatbepaling.

Daarnaast werd bij de behandeling van Wetsontwerp 13.004 als één van de kenmerken van het goed koopmansgebruik genoemd, dat de wijze van fiscale resultaatbepaling gebaseerd moet c.q. mag worden op het eenvoudsbeginnel. Deze gedachtengang is ook terug te vinden in de jurisprudentie (zie bijvoorbeeld BNB 1978/159). Krachtens het eenvoudsbeginnel moet c.q. mag bij de keuze van een stelsel ook de praktische hanteerbaarheid van dat stelsel een rol spelen. Een combinatie van systematische wetsinterpretatie en casuïstische rechtsvinding leidt vervolgens nog tot de conclusie, dat de wijze van fiscale resultaatbepaling in principe niet mag leiden tot een doorbreking van het beginsel van de balanscontinuïteit (beginbalans van een boekjaar = eindbalans van het voorafgaande boekjaar).¹ Dit laatste beginsel voorkomt, dat bij de bepaling van de successievelijke jaarresultaten een deel van het totaalresultaat tussen de wal en het schip

valt, of juist meerdere malen in de heffing wordt betrokken.

Op grond van het non-manipulatiebeginsel moet de bij de resultaatbepaling gevolgde gedragslijn onafhankelijk zijn van de vermoedelijke uitkomst. Het door het non-manipulatiebeginsel bepaalde wordt zonder meer al gedekt door het bestendighedsbeginsel. De fiscale interpretatie van dit consistentievereiste is echter soepeler dan de bedrijfseconomische. Fiscaal gezien mag immers worden overgestapt naar andere fiscaal acceptabele methoden, zolang dit maar niet naar willekeur en louter op fiscale gronden geschiedt; bedrijfseconomisch gezien is een stelselwijziging slechts aanvaardbaar indien de nieuwe methode niet alleen bedrijfseconomisch aanvaardbaar is, maar *ook aanzienlijk beter* is dan de oude methode. Zo merkt de *Raad voor de Jaarverslaggeving* hieromtrent op, dat *een belangrijke verbetering* van het inzicht als een gegronde reden voor stelselwijziging geldt.² Bij gebreke aan een gegronde reden is een stelselwijziging overigens *niet* toegestaan (artikel 2:384, lid 6, eerste volzin BW). Eerder werd dan ook reeds gesteld: '(...) dat er wel sprake moet zijn van een substantiële verbetering van het gegeven inzicht, wil een stelselwijziging althans acceptabel zijn' (Oosenbrug, 1990, p. 73).

Het bestendighedsbeginsel speelt hierdoor toch nog een eigen rol bij de fiscale resultaatbepaling.

4 Bedrijfseconomische grondslagen van de resultaatbepaling

Binnen de bedrijfseconomische theorie kent men het 'economic' en het 'accounting concept of profit'. Het ideale 'economic concept of profit' is sterk prospectief georiënteerd en, wegens het daaruit voortvloeiende gebrek aan intersubjectieve toetsbaarheid, van geringe praktische relevantie. Het 'accounting concept of profit' is daarentegen primair retrospectief gericht. Door de grotere mate van objectiviteit levert dit wel een operationeel bruikbaar resultaatbegrip op. Aangezien het gelijkheidsbeginsel³ als algemeen leidend beginsel voor de belastingheffing wordt gezien, is slechts het

laatstbedoelde resultaatbegrip fiscaal bruikbaar. Krachtens het 'accounting concept of profit' wordt de waarde- en resultaatbepaling beheerst door een aantal basisbeginselen, te weten:

- het continuïteitsbeginsel;
- het voorzichtigheidsbeginsel;
- het toerekeningsbeginsel;
- het confrontatiebeginsel;
- het realisatiebeginsel;
- het consistentiebeginsel, en
- het materialiteitsbeginsel.

In principe moeten deze basisbeginselen als onderling complementair worden gezien. Desondanks is er somtijds sprake van onderlinge concurrentie, zoals bijvoorbeeld het geval is tussen het confrontatie- en het voorzichtigheidsbeginsel. Door het geheel van bedrijfseconomische basisprincipes ontstaat er een 'conceptual framework', dat een samenhangend, normatief kader biedt voor de wijze van resultaatbepaling.

5 Verzekeringstechnische grondslagen van de resultaatbepaling

Alhoewel er (op het terrein van de levensverzekering) geen codificatie van verzekeringstechnische waarderingsgrondslagen heeft plaatsgevonden, kan de Verzekeringskamer op indirecte wijze de toepassing van bepaalde grondslagen sturen. Het wettelijk fundament hiertoe wordt geboden door de artikelen 37, 39 en 42 WTV. Gegeven de primaire verantwoordelijkheid van de Verzekeringskamer (solvabiliteitsbewaking) beperkt een en ander zich tot de grondslagen van de *balanswaardering*.

Aangezien het verzekeringstechnische toezicht zich voornamelijk richt op de solvabiliteitsbewaking, dient het voorzichtigheidsbeginsel daarbij een prominente rol te spelen. Desondanks blijkt de Nederlandse praktijk meer te worden gekenmerkt door een voorzichtig-realistische, bedrijfseconomische invalshoek. Daarbij zij in acht genomen, dat ook laatstgenoemde invalshoek waar nodig wel degelijk rust op conservatieve grondslagen.

Door het voorgaande blijken de verzekerings-technische verslagleggingsnormen voor wat betreft de voorziening verzekeringsverplichtingen (vvv), de deelnemingen, de bedrijfsmiddelen en de beleggingen en de geactiveerde rentestankorting samen te vloeien met de desbetreffende bedrijfseconomische normen. Voor de overige balansposten is er natuurlijkerwijze al geen aanleiding tot het in de verschillende normen aanbrengen van accentverschillen.

Feitelijk is er in Nederland dus sprake van een één- in plaats van een tweesporige civiele verslaggeving door verzekeraars. Daarbij is er voor geopteerd om de verzekeringstechnische functie daarvan tot haar recht te laten komen door middel van het tegen de *werkelijk aanwezige* solvabiliteitsmarge afzetten van een expliciet te bepalen, *vereiste* solvabiliteitsmarge. Dit verdient de voorkeur boven het impliciet in de balans verwerken van de solvabiliteitsmarge door het toepassen van sterk conservatieve waarderingswijzen.

Bij de laatstbedoelde wijze van verzekeringstechnische verslaggeving zou een aantal van de bedrijfseconomische basisbeginselen (te weten het continuïteits-, het toerekenings- en het confrontatiebeginsel) slechts binnen de grenzen gesteld door een stringente toepassing van het voorzichtigheidsbeginsel ook verzekeringstechnische relevantie bezitten. Het realisatiebeginsel zou daarentegen juist strikt moeten worden toegepast.

Het consistentie- en het materialiteitsbeginsel zullen ten slotte ook bij de verzekeringstechnische verslaggeving steeds onverkort van toepassing zijn.

6 Fiscale positie van de voorziening verzekeringsverplichtingen bij de resultaatbepaling (het convenant van 1969)

Het convenant van 1969 geeft nader inhoud aan het resultaatbegrip voor levensverzekeraars. Op grond hiervan dient bij de vaststelling van de vvv het 'lock-in principle' te worden toegepast. Krachtens dit beginsel dient de voorziening te worden gebaseerd op de sterfte-, intrest- en kostengrondslagen, die op het moment dat de desbe-

treffende verzekeringen werden gesloten, van toepassing waren. Desalniettemin is een omrekening van de voorziening onder voorwaarden toegestaan.

Verleende rentestankorting moeten worden geactiveerd. De resulterende actiefpost vormt de facto een correctie op de vvv.⁴ Afschrijving hiervan dient – volgens de letterlijke tekst van het convenant – (arbitrair) over een periode van acht jaar te geschieden (4x15%, 4x10%).

Voor vastrentende beleggingen mag het 'Niederstwertprinzip' op grond van het convenant slechts in beperkte mate worden toegepast. In de praktijk komt dit echter neer op een volledige uitschakeling ervan.

Wel acht het convenant toepassing van de nettomethode voor de vaststelling van de voorziening toelaatbaar. Deze methode is een 'during rendering method', waarbij al tijdens de looptijd van een verzekering winsten worden verantwoord. De aanvaardbaarheid van een dergelijke methode wordt bepaald door de mate waarin een strikte toepassing van het realisatiebeginsel noodzakelijk is.

De egalisereserve, die verzekeraars op grond van artikel 29 Wet Vpb 1969 kunnen vormen, is een verzekeringstechnische 'schommelreserve'. Deze reserve dient namelijk voor het afzwakken van fluctuaties in het fiscale jaarresultaat zelf. Als zodanig vormt de egalisereserve een fiscale faciliteit die buiten de bedrijfseconomische (en de verzekeringstechnische) resultaatbepaling staat. De bepalingen inzake de egalisereserve zijn vastgelegd in het Besluit reserves verzekeraars. In de periodiek de kop opstekende discussie omtrent het bestaansrecht van de egalisereserve worden de volgende argumenten pro en contra aangevoerd:

- het rechtvaardigheidsargument (contra);
- het 'risicoverminderingsargument' (contra);
- het 'risico-aanwezigheidsargument' (pro);
- het solvabiliteitsbewakingsargument en aanverwante argumenten (pro & contra);
- het complementariteitsargument (pro);
- het niet-effectiviteitsargument (contra), en
- het verliescompensatie-argument (contra).

Slechts het complementariteitsargument vormt een valide argument.

7 Bedrijfseconomische positie van de voorziening verzekeringsverplichtingen bij de resultaatbepaling

Voorzieningen brengen qua realisatie en/of omvang onzekere, doch concrete en kwantificeerbare lasten tot uitdrukking. Het voorzichtigheids- en het confrontatiebeginsel geven de basis voor het opvoeren van een voorziening.

Wegens het bij levensverzekeraars ontbreken van een natuurlijke matching tussen baten en lasten, waarbij de resultatenverantwoording geschiedt naar rato van de dienstverlening, is er behoefte aan een transitorische post. De vvv kan als zodanig functioneren door de niet-verdiende premies en rente naar de toekomst te schuiven. De vvv moet in dat geval dan ook worden opgebouwd als een passieve uitstelpost. De als transitorische post fungerende voorziening wordt alsdan retrospectief bepaald.

Bij tegenvallende winstverwachtingen kan zich de situatie voordoen, dat blijkt dat de retrospectief opgebouwde voorziening naar verwachting niet toereikend zal zijn om de toekomstige uitkeringen te kunnen verrichten. De vvv gaat dan als een post van verliesanticipatie fungeren, welke prospectief dient te worden bepaald. De vvv representeert in dat geval de per saldo bestaande toekomstige schuld van de maatschappij.

8 Verzekeringstechnische positie van de voorziening verzekeringsverplichtingen bij de resultaatbepaling

Ter bepaling van de (pro- of retrospectieve) vvv bestaan er uiteenlopende actuariële methoden. Van deze methoden kan slechts de Höcknermethode met een kleine ingreep zodanig worden aangepast, dat zij in redelijke mate voldoet aan de bedrijfseconomische resultaatbepalingscriteria. Desondanks gaat ook deze methode mank aan het niet op rechtsevenredigheidsbasis aan de dienstverlening relateren van de verdiensten en

aan het niet toerekenen van *alle* verdiensten. De in Nederland relatief onbekende risico-evenredigheidsmethode kent deze manco's niet.⁵

In de actuariële visie accepteert men het slechts met een bepaalde mate van zekerheid afgedekt zijn van de verzekerde prestatie als toereikend voor de toepassing van het realisatiebeginsel. Daarbij baseert men zich op het van toepassing zijn van de Wet van de grote aantallen. Krachtens deze wet zullen de resultaten op individuele polissen elkaar immers uitmiddelen tot de ingecalculeerde winstmarge. De premissen waarop deze wet is gebaseerd, zijn echter behept met dusdanige manco's, dat deze wet niet zonder meer kan worden toegepast. Binnen het verzekeringsbedrijf aanvaardt men het hieruit voortvloeiende risico, onder aanhouding van extra waarborgvermogen. Fiscaal zou dit extra risico evenwel tot toepassing van de 'completed contract method' moeten leiden.

9 Bedrijfseconomisch-verzekeringstechnische toetsing van de fiscale voorschriften inzake de voorziening verzekeringsverplichtingen

Op de door het covenant gegeven concrete voorschriften inzake de bepaling van de vvv valt het een en ander af te dingen. Daarbij gaat het om de toepassing van het 'lock-in principle', de verwerking van rentestandkortingen en de toepassing van de netto-methode. De desbetreffende voorschriften kunnen een bedrijfseconomisch-verzekeringstechnische toets niet zonder meer doorstaan.

Aangezien de bepalingen van het covenant één samenhangend geheel vormen, moeten ook de niet direct op de vvv betrekking hebbende bepalingen in de beschouwing worden betrokken. Daarbij gaat het om bepalingen betreffende de beleggingen en de egaliseringsreserve.

Slechts onder stringente voorwaarden betekent een beperking van de toepasbaarheid van het 'Niederstwertprinzip' voor de beleggingen niet een schending van het voorzichtigheidsbeginsel. Als verzekeringstechnische 'schommelreserve'

valt het bestaansrecht van de egalisatiereserve te herleiden tot het toepassen van het voorzichtigheidsbeginsel. Als zodanig valt de egalisatiereserve buiten de bedrijfseconomische resultaatbepaling. Daarnaast zou de egalisatiereserve echter kunnen worden beschouwd als een correctiepost in verband met het binnen de resultaatbepaling te los toepassen van het realisatiebeginsel.

Bedrijfseconomisch-verzekeringstechnisch wordt er immers ook – naast het incalculeren van veiligheidsmarges – gewerkt met een solvabiliteitsmarge, waarvan de omvang gecorreleerd is met de omvang van de gelopen risico's. Door de vormgeving van de egalisatiereserve kan deze reserve evenwel niet – binnen de fiscale verslaggeving – worden gezien als de brug tussen het fiscaal vermogen en de noodzakelijk geachte solvabiliteitsmarge. Op grond van dit alles is een bedrijfseconomisch oordeel over de egalisatiereserve niet mogelijk, hetgeen overigens niet wil zeggen dat daarmee het bestaansrecht van de egalisatiereserve wordt ontkend.

Ook de objecten waarop de in het convenant gegeven waarderingsvoorschriften betrekking hebben, vertonen een logische onderlinge relatie. Daarbij gaat het om de beleggingen, de egalisatiereserve en de vvv.

De vvv representeert als verliesanticipatiepost een voor de dekking van toekomstige negatieve kasstromen afgezonderd vermogen, dat door belegging rendabel wordt gemaakt. Hierdoor bestaat er een samenhang tussen de waardering van de vvv en het beleggingsrendement. Indien en voor zover er sprake is van perfect met de verplichtingen gematchte beleggingen, kunnen de voorschriften inzake 'lock-in' en 'Niederstwert' op grond van die samenhang deels worden onderbouwd. Deze onderbouwing is slechts deels, doordat de bedoelde samenhang zich beperkt tot waardeveranderingen die worden veroorzaakt door rentewijzigingen.

Als transitorische post fungeert de vvv als een uitstelpost. Door het retrospectieve karakter van deze post, wordt de waarde hiervan niet beïnvloed door de hoogte van het te realiseren beleggingsrendement, en daardoor ook niet door wijzi-

gingen in de marktrente. Wegens het aldus ontbreken van een logische samenhang tussen de waarde-ontwikkeling van de vvv en die van de beleggingen, ontbreekt ook de basis om op grond daarvan de voor die posten gegeven voorschriften te kunnen onderbouwen.

Naast de objectbepaalde samenhang tussen de conventansvoorschriften, is er ook sprake van een onderhandelingstechnisch bepaalde samenhang tussen die voorschriften. In tegenstelling tot praktische uitvoeringsoverwegingen, kunnen praktische onderhandelingsoverwegingen binnen een theoretisch kader niet van betekenis zijn. Sterker nog, op dergelijke overwegingen gebaseerde voorschriften vertroebelen het zicht op de aanvaardbaarheid van het overeengekomen stelsel van voorschriften, en leiden er toe dat theoretische beginselen onnodig geweld wordt aangedaan.

10 Bedrijfseconomisch-verzekeringstechnisch eindoordeel inzake de fiscaal voorgeschreven verzekeringstechnische resultaatbepaling bij levensverzekeringsmaatschappijen

Ook nadat rekening is gehouden met de samenhang tussen de verschillende bepalingen uit het convenant, voldoen de voorschriften inzake de vvv, de vastrentende beleggingen en de egalisatiereserve niet aan de bedrijfseconomisch-verzekeringstechnische normen voor de resultaatbepaling. Het 'lock-in'-vereiste is te ongenueanceerd van aard, dan wel op foutieve wijze genueanceerd, de voorgeschreven wijze van verwerking van verleende rentestandkortingen leidt tot een incorrect vermogens- en resultatenbeeld, en de toepassing van de netto-methode leidt tot strijdigheid met de realiteitszin en met het realisatiebeginsel. Voor de vastrentende beleggingen geldt weer een te ongenueanceerde beperking van de toepasbaarheid van het 'Niederstwertprincipe', terwijl ten slotte de egalisatiereserve bedrijfseconomisch toch niets anders is dan een fiscale faciliteit.

Door toepassing van de 'completed contract method' voor de vvv, en door een genueanceerde toepassing van het 'Niederstwertprincipe' op de

vastrentende beleggingen, wordt wel een bedrijfseconomisch-verzekeringstechnisch aanvaardbare wijze van resultaatbepaling verkregen.

Nader onderzoek naar de mogelijkheden en de onmogelijkheden tot het kwantificeren van de aan het levensverzekeringsbedrijf inherente 'bijzondere' risico's is echter dringend gewenst.

11 Besluit

Ter besluit zij de bij het proefschrift behorende eerste stelling vermeld:

De op het convenant van 1969 gebaseerde fiscale status van levensverzekeraars kan een 'multi-disciplinaire' toets op aanvaardbaarheid niet met succes doorstaan. Het door een algemene norm vervangen van de geldende voorschriften zou hiervoor een oplossing bieden. Deze algemene norm zou aldus kunnen luiden, dat de resultaatbepaling dient te voldoen aan hetgeen de bedrijfseconomische en de verzekeringstechnische wetenschappen leren omtrent de juiste wijze van resultaatbepaling, tenzij dat zou leiden tot strijdigheid met enig voorschrift of beginsel van de belastingwetgeving of met de algemene opzet daarvan.

Literatuur

- Beelen, N. van (1987), De herwaardering van het fiscale regime van verzekeraars en pensioenlichamen, *Weekblad voor fiscaal recht*, no. 1987/5788, pp. 1093–1109.
- Dijk, H. van en J.G. Kuijl (1987), Ontwikkelingen in de verhouding tussen fiscale en bedrijfseconomische winstbepaling: 'goed koopmansgebruik' versus 'in het maatschappelijk verkeer aanvaardbare normen', in L.W. Sillevius e.a., *Leids fiscaal jaarboek 1987 (Fiscaal ondernemingsrecht)*, Gouda Quint BV, Arnhem.
- Hoogendoorn, J. (1985), Het verband tussen fiscale winstbepaling en egaliseringsreserve, *Het Verkeers-Archief*, dl. 62–1985–1, pp. 19–28.
- Hoogendoorn, J. (1987), De vennootschapsbelasting in de 'Brede Herwaardering', *Maandblad belastingbeschouwingen*, 56e jrg., nov. 1987, pp. 264–268.

- Hoogendoorn, J. (1987), Aspecten van fiscale winstbepaling, in J.H. von Eije e.a., *Economie van het verzekeringsbedrijf*, Kluwer Bedrijfswetenschappen, Deventer.
- Horn, R.G. (1971), Life insurance earnings and the release from risk policy reserve system, *Transactions of the Society of Actuaries*, Vol. XXIII, pp. 391–418.
- Oosenbrug, A. (1986), 'Generally Accepted Accounting Principles' versus 'Statutory Accounting Practices' bij levensverzekeringmaatschappijen in de USA – I, *Het Verkeers-Archief*, dl. 63–1986–3, pp. 201–210.
- Oosenbrug, A. (1986), 'Generally Accepted Accounting Principles' versus 'Statutory Accounting Practices' bij levensverzekeringmaatschappijen in de USA – II, *Het Verkeers-Archief*, dl. 63–1986–4, pp. 255–272.
- Oosenbrug, A. (1990), Verslaglegging inzake ruiltransactieresultaten bij vastrentende beleggingen, *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, 64e jrg., mrt. 1990, pp. 62–77.
- Oosenbrug, A. (1993), *Levensverzekeraar en vennootschapsbelasting; de voorziening verzekeringsverplichtingen binnen de fiscale resultaatbepaling*, Gouda Quint BV, Arnhem.
- Plas, J. van der (1992), *De nieuwe wetgeving jaarverslaggeving verzekeringsmaatschappijen*, in Documentatieset Euroforum studiedag 'Nieuwe jaarverslaggeving voor banken en verzekeringsmaatschappijen'.
- Raad voor de Jaarverslaggeving, *Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving*, Kluwer, Deventer, losbladig.
- Saunders, R.A. (1986), *Life insurance company financial statements, Keys to succesful reporting*, Teach'em, Inc., Chicago, Illinois.
- Smit, R.J. (1983), Evolutie van bedrijfseconomische grondslagen van de Nederlandse verzekeringsmaatschappijen, in: *De balans opgemaakt*, Kluwer, Deventer, pp. 273–284.
- Tuk, A.F. (1968), Fiscale problemen van de levensverzekeringmaatschappijen, *Weekblad voor fiscaal recht*, no. 1968/4918, pp. 968–974.
- Vries, N.H. de en L.W. Sillevius, *Cursus belastingrecht (Vennootschapsbelasting)*, Gouda Quint BV, Arnhem, losbladig.
- Zanden, P.M. van der (1991), Goed koopmansgebruik en normen voor de jaarrekening, *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, 65e jrg., sept. 1991, pp. 426–434.

Noten

- 1 Zie bijvoorbeeld BNB 1955/107: '(...) als zuiver bedrijfsvermogen bij het begin van een boekjaar heeft te gelden het zuiver bedrijfsvermogen bij het einde van het vorige boekjaar.'
- 2 Richtlijnen voor de Jaarrekening, paragraaf 111.
- 3 Het gelijkheidsbeginsel stelt dat het gelijke gelijk moet worden behandeld.
- 4 Door het verlenen van rentestandkortingen wordt immers een correctie toegepast op de formeel gehanteerde rekenrente.
- 5 Zie hiervoor bijvoorbeeld Oosenbrug, 1986.